

T 223 - ETIKA PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI - 2010/11 2. roč. obory PSP, SPT, prezenční forma

*Vyučující: Ing. Mgr. Ondřej Fischer
Konzultační hod. pondělí 14-15, nejlépe po dohodě, fischer@jabok.cz*

Přednášky: pondělí 12-13.30. Zápočtové testy I a II: 1.11.2010 a 3.1.2011

Cíl předmětu: seznámit posluchače se základy obecné – filozofické – etiky se zaměřením na užití v sociální práci. Důraz je kladen na etických pojmy, různá pojetí etiky, etické teorie v jejich aplikaci na konkrétní příklady z praxe. Především jde o představení různých způsobů uvažování o etických tématech v závislosti na konkrétním pojetí mravnosti.

Smyslem předmětu je vést studenty k hlubší reflexi vlastního postupu při řešení problémů z oblasti mravního jednání na základě vyložených modelů etického uvažování. Snahou bude tuto schopnost zaměřit na oblasti sociální práce a pastorační, a ukázat hodnoty, které jsou s takovým uvažováním spojené.

Charakteristika předmětu: Jde o přednáškový cyklus, který má především informativní charakter, bude realizován formou přednášek a prezentací a kritické práce s textem. Je třeba informace domýšlet do praktických souvislostí. Kurs předpokládá další vlastní studium vybraných témat. Tomu napomáhá možnost zpracování samostatné práce a možnost prezentace vybraných témat v rámci přednášky.

Požadavky k ukončení kurzu: získá min 70 bodů takto:

Dva zápočtové testy, každý s bodovým ziskem 15-25 bodů (absolvování povinné), max.50 bodů za oba testy. Dále k tomu kombinace možností:

* ústní zkouška s bodovým ziskem 0-50 bodů (1-2 otázky)

* esej (0 - 25 bodů, nahlášení tématu (podléhá schválení) do 30.9., odevzdání práce k předběžnému hodnocení do 29.11., k zápočtu týden před zkouškou; nebo prezentace (0-25 bodů, nahlášení tématu do 30.9. (podléhá schválení), termín prezentace bude určen, doslovný text prezentace nebo ppt musí být odevzdán týden před přednáškou a musí být schválen);

Je třeba formálně práce upravit dle „Metodického pokynu ....“ Práce nesmí být nijak kopírována z jiné publikace ani jiné eseje (jde o přestupek proti studijnímu řádu), citace musejí být správně označeny dle normy (viz Metodický pokyn - Průvodce studenta). Nesmí chybět seznam použité literatury, včetně internetových zdrojů, pokud byly použity. Práce bez těchto náležitostí nebudou přijaty. **Každá esej nebo prezentace by měla obsahovat konkrétní tvrzení, které v ní student alespoň v minimální míře obhájí. Veškeré práce prosím zašlete do odevzdávací, prezentace též emailem. Ke zkoušce je třeba přinést práce v definitivní podobě a vytištěné.**

Samostatná práce - rozsah 3-5 NS (1800 znaků na 1 NS)

- by měla být pokusem o přesnou, informovanou a čitelnou argumentaci zdůvodněnou odpovědí na zadanou otázku ze zadání samostatných prací - musí vycházet nejméně z jednoho základního zdroje zadané nebo individuálně schválené literatury, doplněné alespoň o dva další podpůrné prameny (komentáře), které se zadáním práce souvisí
- musí využívat citace z použité literatury jako podklad pro argumentaci, s uvedením zdroje citace v poznámkovém aparátu
- práce musí být zpracována ze zadané otázky a příslušné literatury zcela samostatně.

Obsah předmětu - bude průběžně upřesňován:

1. ÚVOD (pojetí, smysl a cíl předmětu). Pojetí, smysl a cíl etiky. Vztah k filozofii, teologii a sociální a pastorační práci. Podmínky a východiska etiky. Terminologie (etika, morálka, mravnost). Jazyk morálky. Historie předmětu. Osobnosti, klasická a moderní etika, anglo-americká a kontinentální etika. Sociální etika.

2. FUNDAMENALNÍ ETIKA (základní klíčové pojmy etiky). Dobro, zlo, špatnost, hodnota. Správnost a norma, princip, povinnost, sankce (trest). Ctnost, štěstí a smysl, svědomí. Spravedlnost. Lidská práva.

3. TEORE MORÁLNÍHO VÝVOJE (Jak se stáváme dobrými a "učíme se" jednat správně?)
Piaget, Kohlbergovy teorie.

4. METAETIKA (povaha a pojetí mravního vědění). Mravní subjektivismus, objektivismus, relativismus, realismus. Nekognitivní a kognitivní přístup k mravním hodnotám. Naturalistické a nenaturalistické pojetí mravních hodnot. Preskriptivismus, deskriptivismus. intuicionismus, emotivismus.

5. ETICKÉ TEORIE (modely etického jednání, historický rozměr).

- založené na hodnotě (hédonismus, eudaimonismus)

- teleologické (konsekvenční) založené na správnosti činu (např. egoismus, utilitarianismus, etika přirozeného zákona)

- nekonekvenční (Kantova etika, etika povinnosti, preskriptivní etiky)

- charakterově, vztahově, diskursivně a společensky založené teorie (etika ctností, situační etika, právo a spravedlnost, společenská smlouva, etika účasti, diskurzu - sociální etika)

6. PŘÍKLADY APLIKOVANÉ ETIKY (filozofická hodnotová východiska)

Bioetika, sexuální etika, profesní etika: vznik života, reprodukční technologie, potrat, umírání, eutanázie, sebevražda, sexuální etika, profesní zodpovědnost

7. ETIKA SOCIÁLNÍ PRÁCE

- profese, profesní etika a etický kodex z pohledu sociální práce

- hodnoty a etika soc. práce

- etické kodexy pro sociální práci

8. ETICKÁ DILEMATA A PROBLÉMY - SHRNUÍ, HODNOCENÍ, ZÁVĚR

DOPORUČENÁ LITERATURA

Povinné:

*Thompson M. *Přehled etiky*. Praha: Portál 2004,

*Fischer, Milfait, *Etika pro sociální práci*. Praha: Jabok, 2010.

*Etika jako cesta k radosti ze sociální práce. In *Etika a lidská práva v sociální práci*. (kol.), Praha, CSSP, 2008, s. 7-21 (Fischer), s.51-59 (Jandejsek), s.61-76 (Milfait)

*Vacura, M. Problém jednání. Fischer, O. (ed.) *Úvod do filosofie pro pomáhající profese*. Praha: Jabok, 2008.

*Henriksem, O., Vetlesen, A. *Blízke i vzdálené*. Brno: Sružení podané ruce, 2000

* Nečasová, Mirka. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80 -210- 2673- 1. Skriptum pro FSS Brno.

*Tugendhat, E. *Přednášky o etice* Praha: Oikoyomenh, 2004

Anzenbacher, A. *Úvod do etiky*. Praha: Academia, 2001.

- Anzenbacher, A. *Úvod do filosofie*, Praha: Portál 2004
- * Popkin, R. H. *Filozofie pro každého*. Praha : Ivo Železný, 2000. část etika
- *Kohák E. *Přednášky o etice*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004
- Drábek, Ivan. *Stručný úvod do etiky*. 1.a 2.část. Olomouc: Schola Forum, 1997, ISBN 80-86058-70-0
- Šimek Jiří, Špalek Vladimír. *Filozofické základy lékařské etiky*. Praha: Granada publishing, 2003. str.112. ISBN 80-247-0440-4
- Kopřiva K. *Lidský vztah jako součást profese : psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese* .Praha : Portál, 1997
- Ricken, Friedo. *Obečná etika*, Praha: Oikumene, 1995.
- Spravedlnost jako zdatnost*. ed.Rezek P, Praha: Oikumene, 1996
- Spaemann, Robert. *Štěstí a vůle k dobru*.Praha: Oikumene 1998
- Hodovský, Ivan. *Úvod do etiky*. Olomouc: 1992.
- Robinson, Dave. Garratt Chris. *Etika*. Praha: Portál, 2004.
- Příkaský, Jiljí V. *Učebnice základů etiky*,Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2000.
- Anzenbacher, Arno. *Křesťanská sociální etika*, CKD 2004
- Singer P. *Osvobození zvířat*. Praha: Práh, 2001.
- Etika pro sociální práci*. Sborník z konference, Hradec Králové, 2010.
- Kantův kategorický imperativ*. Jiří Chotaš a Jindřich Karásek Praha : OIKOYMENH, 2005
.... a další literatura k semestrálním pracím dle ústního doporučení na dotaz studentů.

TÉMATÁ SAMOSTATNÝCH PRACÍ

Lze zvolit jakékoliv téma, které bude podloženo dostupnou primární (v krajním případě sekundární) literaturou, pokud je schváleno. Níže uvedená témata jsou pouze námětem:

1. Etika "přirozeného zákona": jaké jsou její výhody a nevýhody?
2. Co považujete za klíčové prvky Aristotelovy etiky? Je v nich něco aktuálního i pro dnešek?
3. Jaké jsou základní prvky Kantovy etiky? V čem jsou problematické?
4. Je etika založená na Kantově imperativu přijatelná pro dnešní společnost?
5. Kromě kategorického imperativu, na jakých dalších formulacích mravního zákona Kant zakládá kritérium pro mravně hodnotné jednání?
6. V čem spočívá utilitarismus a v jakém smyslu lze vůči němu vést kritiku ?
7. Je etika založená na emocích a mravních citech dostatečně pevná?
8. Má dnes diskursivní etika nějaké uplatnění v sociální práci?
9. V čem spočívají charakteristické rysy etiky účasti v díle Gilliganové oproti jinému pojetí etiky?
10. Jak chápe Aristotelés ctnosti? Které to jsou? Souvisí nějak spolu?
11. Lze na základě McIntyrové kritiky ctností v jeho díle "Ztráta ctností" poukázat na potřebu takových ctností, které by byly i dnes aktuální pro současnou sociální práci?
12. Je etická teorie egoismu vždy skutečně egoistická? Může souviset se syndromem vyhoření?
13. Definiujte Millův a Benthamův utilitarismus a ukažte jejich odlišnosti.
14. Co tvrdí Kant v první části *Metafyziky mravů*? Odpovídá to skutečnému životu?
15. V čem spočívá základ etiky podle D Huma?
16. Jaké je Lockovo pojetí morálky? Pokuste se je charakterizovat.
17. Thomas Hobbes: na čem stojí jeho pojetí eticky správného jednání?
18. Co to je dobro: zvolte jedno pojetí na základě zpracování antického pojetí dobra podle Nussbaumové.
19. Uveďte konkrétní etický problém z praxe a pojednejte i jeho řešení ze dvou odlišných modelů etického uvažování. Doložte doporučené řešení.

20. Uveďte konkrétní etický problém z praxe a pojednejte i jeho řešení ze dvou odlišných hodnotových rovin etického uvažování. Doložte doporučované řešení.
21. Jak chápe Platón dobro? Použijte jeden z jeho dialogů pro stanovení odpovědi (např. Faidón, Prótagoras apod.

Literatura (potřeba též sekundární literatura - dle uvážení či dohody):

- Aristotelés. Etika Nikomachova, Rezek, Praha 1996
Hobbes T. Leviathan, Melantrich. Praha 1941
Kant, Immanuel. Základy metafyziky mravů. Praha : Svoboda, 1990
Mill, Bentham, Cambridge : Cambridge University Press, 1975 a 1995 - nebo úryvky v češtině (např. Leissmann, K; Zenaty, K. *O myšlení*. Olomouc : Votobia, 1994.), nebo internetové zdroje.
Gilligan, Carol. Jiným hlasem : o rozdílné psychologii žen a mužů . Praha : Portál, 2001.
MacIntyre, Alasdair. Ztráta ctnosti : k morální krizi současnosti. Praha : OIKOYMENH, 2004.
Nussbaumová, Marta. Křehkost dobra. Praha, OIKOYMENH 2003. ISBN 80 7298 089 0
Smith, Adam *Teorie mravních citů* Schwarz a Ján Pavlík. Praha : Liberální institut, 2005.
Hume *Zkoumání o zásadách mravnosti a zkoumání o rozumu lidském*. Praha: Laichter, 1899

Další primární prameny dle iniciativního výběru studenta jsou možné po schválení.

POZNÁMKY KE PSANÍ SEMESTRÁLNÍ PRÁCE - IDEÁLNÍ ESEJ?

Cílem eseje je podat zdůvodněnou odpověď na zvolenou otázku. K tomu je třeba o autorovi i otázce vědět i z jiné (sekundární) literatury.

Je třeba vysvětlit, jak chápete zadanou otázku a naznačit v jakém smyslu budete nad otázkou uvažovat, a jakou metodou odpovědi zvolíte.

Je třeba čitateli jasně sdělit, jaké je autorovo stanovisko k zadané otázce a jeho kontext. Důraz je třeba klást na hlavní myšlenky a postup jeho argumentace.

Zaměřit se spíše na jeden úzký aspekt otázky a vycházet z nastudovaného materiálu.

Podat důvody, o které se vaše odpověď na zadanou otázku opírá. Vhodně volený konkrétní příklad vždy pomůže. Doporučuje se citovat příslušnou myšlenku; tu ale vždy vysvětlit. Práce by měla obsahovat krátké citace - nejvýše do pěti řádků souvislého textu. Důvod uvedení citací musí být patrný a jejich obsah musí být vždy vysvětlen. Zdroj citace musí být náležitě uveden v poznámkách pod čarou nebo v textu dle Metodického pokynu.

V kritice nebo dalších úvahách je třeba se opřít o jiné autory.

Je třeba dobře důsledně vysvětlit každou jejich i vaši myšlenku.

V závěru shrňte svoji odpověď na otázku a její zdůvodnění. Dbejte, ať splníte to, co jste si v úvodu práce předsevzali, a ať práce čtenáře obohatí o nová fakta.

Životopisné údaje uvádějte výhradně pouze, jsou-li nutné pro Váš argument.

Je třeba formálně práci upravit dle „Metodického pokynu ....“

Práce nesmí být nijak kopírována z jiné publikace ani jiné eseje.

Musí mít seznam použité literatury, včetně internetových zdrojů, pokud byly použity.

Práce bez těchto náležitostí odevzdání nebudou přijaty.

Práci odevzdanou po termínu nebude brána v úvahu, leda po předchozí dohodě.

O.Fischer

13.09.2010

fischer@jabok.cz